

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії та практики перекладу романських мов імені Миколи Зерова

**УРБАНІСТИЧНІ ПЕЙЗАЖІ
В РОМАНІ КАРЛОСА РУЇСА САФОНА “EL JUEGO DEL ANGEL”
ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ОС «бакалавр»
здобувачки першого рівня вищої освіти
4 року навчання
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.051 Романські мови та літератури
(переклад включно), перша – іспанська
ОП «Переклад із іспанської та з англійської мов»
Головатюк Олександрі Вадимівни

Науковий керівник:
доц. **Калустова Ольга Михайлівна**

Рецензент:
Phd, асист. **Веклич О.А.**

«Допущено до захисту»
Протокол засідання кафедри
теорії і практики перекладу
романських мов імені Миколи Зерова
Протокол № 11 від 16.06.2023

Завідувач кафедри проф. Ірина СМУЩИНСЬКА

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
1.1 Історія питання у перекладознавстві	5
1.2 Визначення та функції пейзажу в літературознавстві	14
1.3 Види урбаністичного пейзажу і його функції у романі К.Р. Сафона	19
ВИСНОВКИ РОЗДІЛУ 1	27
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА	29
2.1 Опис Барселони вулиць	29
2.2 Трансформація в описі кварталу та вулиці.....	30
2.3 Трансформація в описі будинків... ..	33
2.4 Трансформація в описі будинку	34
2.5 Трансформація в описі природи.....	37
2.6 Трансформація в описі жителів Барселони у пейзажі.....	38
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	39
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	40
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
RESUMEN	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Серед проблем художнього перекладу перекладознавці виділяють окремі композиційні частини та окремо досліджують їхню роль та функцію в художньому творі, такі як пейзаж, портрет тощо. Відтворення пейзажу в українському перекладі досліджувало чимало науковців, зокрема в наступних парах мовах: французька [2], англійська [4, 16, 17], італійська [5, 25], німецька [25], іспанська [27]. Також присутні суто теоретичні праці українських науковців з цієї теми [1, 19, 12, 18, 24]. Водночас в перекладі пейзажів з іспанської на українську проблематика відтворення пейзажних образів практично не досліджена.

Актуальність зумовлюється потребами та практики художнього перекладу у цій парі мов, результати якого можуть стати актуальними й для інших пар мов.

Об'єктом дослідження постають описи урбаністичних пейзажів, що є невід'ємною частиною іспаномовного роману К.Р. Сафона «Гра Янгола» та відтворення його в українському перекладі, запропоноване Віктором Шовкуном.

Предметом дослідження є перекладацькі трансформації та способи перекладу мовностилістичних засобів, використаних в описах пейзажів у романі К.Р. Сафона «Гра Янгола».

Метою даної роботи є дослідити відтворення опису урбаністичного пейзажу в романі роману К.Р. Сафона «Гра Янгола» в українському перекладі.

Для дослідження поставленої мети стало необхідним вирішити наступні завдання:

- 1) Визначити проблематику відтворення пейзажу у перекладознавстві
- 2) розкрити поняття «урбаністичний пейзаж»;
- 3) виявити й встановити види, функції, засоби створення «урбаністичного пейзажу» в романі;
- 4) виявити способи відтворення урбаністичних пейзажів в українському перекладі роману;

Робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовуються актуальність дослідження, визначають його об'єкт, мета, завдання, описується емпіричний матеріал та використані методи дослідження. У першому розділі розглядається проблематика відтворення пейзажу у перекладознавстві, визначення, види та функції урбаністичного пейзажу в літературознавстві та мовознавстві, аналізуються види та функції урбаністичного пейзажу в романі.

В другому розділі досліджуються трансформації у відтворенні опису Барселони, кварталів та вулиць, будинків, природи та жителів міста.

У загальних висновках підсумовуються результати досліджень. Список використаних джерел включає 29 позицій. У додатки винесено “Види урбаністичного пейзажу в романі. Кількісні показники.” (додаток 1), “Функції урбаністичного пейзажу у романі та їх співвідношення” (додаток 2), “Стилістичні засоби використані перекладачем. Кількісні показники” (додаток 3), “Лексико-граматичні трансформації” (додаток 4).

Матеріалом дослідження стали фрагменти урбаністичних пейзажів з роману іспаномовний роман К.Р. Сафона «Гра Янгола» та відповідні їм фрагменти в перекладі виконаному Віктором Шовкуном, загальною кількістю 152 фрагменти, відібрані з тексту методом суцільної вибірки.

В роботі використані такі наукові методи: спостереження, аналіз та синтез, порівняльний, інтерпретативний, описовий та індуктивний методи.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Історія питання у перекладознавстві.

Порівняно з перекладом творів інших жанрів, художній переклад є набагато складнішим, адже ставить за мету не лише формальне двомовне перенесення змісту матеріалу, який перекладається, а й обмін двома культурами, що передбачає обмін емоціями, ідеями й асоціаціями. На думку Т. Некряч, очевидним є те, що перед перекладачем художнього твору постає подвійне завдання: зрозуміти текст оригіналу, тобто сприйняти його як читач, а потім перетворити його у мову перекладу. Проблема сприйняття та розуміння художнього тексту була об'єктом дослідження багатьох учених філологів [8, с. 12].

Коптілов також наголошував на тому, що «справжнім предметом художнього перекладу є не слова, словосполучення чи фрази тексту, а ідейно-образна структура першотвору, тобто пов'язані авторською ідеєю найважливіші образи, багатство взаємовідношень яких зумовлює неповторну своєрідність певного твору» [11, с. 184].

Літературний твір є продуктом емоційного, образного, художнього, як його ще називають, мислення, який отримує свою матеріальну форму у процесі художнього мовлення. Основними одиницями образного мислення виступають уявлення та образи-уяви. У художньому мовленні уявлення та образи-уяви сплітаються у цілісну тканину, утворюючи образно-сміслову структуру літературного твору [9, с. 32].

Художній образ створюється автором для максимально повного опанування художнього світу окремого твору. За допомогою художніх образів читач розкриває картину світу, сюжетно-фабульні ходи й особливості психологізму у творі. [13, с. 115]

Варто зауважити, що образами у художньому творі є не тільки образи персонажів. Це можуть бути найрізноманітніші образи реальних речей і явищ, що оточують людину: природа (пейзаж), місто, село, домашнє вогнище (інтер'єр), суспільні відносини, персонажі (і їх портрети) тощо; як правило, ці образи реалізуються не окремим словом, а групою слів, уривком тексту, а інколи – різними уривками упродовж усього тексту твору; [23, с.150]

Перекладознавці неодноразово звертали увагу на дослідження композиційних частин, зокрема портрет та пейзаж.

Портрет у літературному творі – це вид художнього опису, в якому зображується зовнішній вигляд персонажа з тих сторін, які найбільш яскраво представляють його в авторському баченні.

У будь-якому творі портретний опис є засобом характеристики персонажів, він містить низку позитивних чи негативних ознак, які виявляються в міміці, жестах, динаміці мовлення, інтонаціях, манері вдягатися, рисах обличчя, фігурі, зовнішніх атрибутах і т. д. Портрет є одним із засобів індивідуалізації персонажа та є невід'ємною частиною будь-якого твору та несе функцію характеристики та індивідуалізації персонажів. Портрет визначає і соціальний статус персонажу, оскільки в одязі знаходять своє вираження та епоха, і пора року, і час доби.

Переклад портретних образів досліджувала і Веклич О.А. У своїй статті [5] авторка розглянула особливості відтворення українською мовою італійських соматем, вестем, кінем, символів, а також риторичних і стилістичних фігур. Після аналізу портретних описів Грації Делледди в українських перекладах дослідниця визначає особливості індивідуального стилю перекладачів. Зокрема, одна група перекладачів тяжіє до смислового розвитку і додавання, а також доволі часто вдаються до вилучень текстових фрагментів та обирають хибні словникові відповідники.

Для іншої групи більш характерними є синтаксичні трансформації для адаптації структур для кращого сприйняття тексту українським читачем, проте все ж забарвлену лексику вони найчастіше відтворюють адекватно, підбираючи відповідники епітетам, метафорам, метонімії та порівнянням в українській мові.

Т. С. Борисова, вивчаючи застосування лінгвостилістичних засобів у створенні стереотипного образу персонажа в англійськомовній пригодницькій прозі, виявила, що автори найчастіше використовують

кваліфікативні мовні одиниці (прикметники та прислівники), а також позитивно і негативно заряджені епітети, порівняння та метафори для характеристики різних персонажів [3, с. 16-17].

У дослідженні О. А. Малетіної здійснено комплексний аналіз мовностилістичних особливостей портрета на матеріалі творів Т. Драйзера та виявлено, що такі художні засоби як – алюзія, літота, порівняння, повтори, паралельні конструкції та метафора найчастіше використовувалися письменником для створення характероцентричних портретів персонажів [15, с. 17–18].

Щодо проблем перекладу, то при аналізі фрагментів у романі Ф. С. Фіцджеральда “The Great Gatsby” («Великий Гетсбі») було виявлено, що у портретних описах в англійській мові більш розповсюджене використання перенесеного епітета, який оснований на тій чи іншій синтаксичної сполученості, ніж в українській [26].

В окремих випадках епітети у портретних описах Ф. Фіцджеральда неможливо перекласти на українську мову без втрати образності. В таких випадках автори перекладу звертаються до методу компенсації. Неточності, які виникають при перекладі обумовлені, як мовними особливостями, так і недооцінкою значущості епітета в художній палітрі оригіналу [26].

У своїй статті з аналізу перекладу портретних образів у романі “El Juego del Angel” Щербакова М.С зазначає, що основною причиною змістових втрат є зміна стилістики портретного опису, зумовлена явним буквализмом, який спостерігається в лексичній сфері [27].

Таким чином, портретний опис є суттєвим елементом, який допомагає розкрити характер та внутрішній світ персонажа і додатково збагачує художній зміст твору. Тому навіть невеликі зміни в описі портрета можуть

призвести до неадекватного сприйняття всього тексту та спотворення оригінального змісту.

Безеквівалентна лексика – одна зі складностей художнього перекладу, що викликають проблему адекватності оригінального і перекладного текстів. Однак лексика, пов'язана з пізнанням природи, найбільш стабільна, як стабільні явища органічного і неорганічного світу. Як правило, вона носить термінологічний характер і має еквіваленти в порівнюваних мовах.

Важливе місце у відтворенні пейзажних образів належить також засобам і формам передачі конотативної семантики кольороназв, оскільки останні виконують у художньому тексті такі важливі функції, як описову, семіотичну, декоративну, експресивну і символічну [10, с. 243]

Традиційне активне вживання колірних прикметників, що передають зорові враження від картин природи зазвичай однозначно і також не викликає труднощів при перекладі. Але явище міжмовної лакунарності все ж має місце в перекладних пейзажних описах художніх текстів в тих випадках, коли в мові перекладу відсутні лексеми на позначення окремих видів рослин і реалій дійсності, які широко використовуються в мові оригіналу. Наприклад, географічні реалії однієї мови можуть не мати еквівалентних відповідників в іншій мові, серед них в описах пейзажу традиційно беруть участь назви об'єктів фізичної географії, в тому числі та метеорології: степ, преріях, сопка і т.п [7, с. 90].

Проблематику відтворення пейзажу у ліриці досліджував В. Коптілов. Він зазначив, що “при перекладі творів цього жанру треба особливо уважно аналізувати оригінал, треба вміти побачити за суто пейзажним “першим планом” “другий план” першотвору - його ідейно-художню першооснову. Відтворюючи оригінал засобами рідної мови, дуже важливо знайти

гармонійну рівновагу між згаданими двома планами пейзажної поезії.” [11, с. 184]

Цю тему також досліджував і науковець В.В. Мирошниченко. У своїй статті [16] він пише, що пейзаж в літературі є одним з компонентів образної структури твору, який використовується для розкриття ідейно-художнього змісту. [16, с. 64] Так, зокрема, у творах М. Коцюбинського пейзаж виконує різноманітні ідейно-композиційні функції: оцінка соціальних явищ, розв'язання філософських проблем, типізація, характеристика героїв та соціальне-психологічне вмотивування їх дій, зав'язка і логічне завершення описуваних подій, узагальнення, психологізація сюжету та естетичні функції. Крім цього, зазначає автор, варто враховувати специфічний для Коцюбинського характер епітетів та пейзажів, зміна кольору предметів, в залежності від зовнішнього фону, залежність нюансів кольору від джерела світла. Адже при відтворенні цих особливостей у перекладі постає проблема не лише у подоланні розходження формальних, семантичних, лексико-граматичних систем двох мов, але й необхідність досягти те художнє бачення, яке закладав письменник.

Автор підкреслює, що переклад ускладнюється при відтворенні більш загального пейзажу (природних стихій). При використанні письменником кольорових епітетів, перекладач деколи робить неоправдану заміну на дієприслівник, а також вилучення.

Щодо кольорового бачення письменника, яке розповсюджується на світ звуків, то перекладач його відтворює за допомогою калькування, однак змінює при цьому структуру висловлювання.

Крім цього, неспівпадіння граматичних структур змушує перекладача вдаватися до трансформацій усього вислову.

Отже, після аналізу перекладених фрагментів творів письменника В. Мирошниченко у якості висновку пише, що найбільш ефективними засобами відтворення пейзажу М. Коцюбинського є лексичні трансформації. З їхньою допомогою уточнюються та конкретизуються поняття, компенсуються лексико-стилістичні втрати, що зумовлені відмінностями у функціонуванні мовних систем. Трансформація структури висловлювання дозволяє шукати необхідний лексичний еквівалент. Способом лексичних трансформацій також актуалізуються у перекладі імпліцитний зміст тексту, нейтралізується незрозумілість змісту, та хибні асоціації [16, с. 71].

Уварова Л. у своїй статті розглядає відтворення образно-сислової структури поезії А. Мачадо "Los sueños malos". Авторка зазначає, що подальший опис вечірнього міста – це образи, в яких відображається індивідуальне світосприйняття ліричного героя. Відблиски вмираючого сонця на склі вікон та балконів нагадують білуваті кістки та обриси черепів (Se iluminan las vidrieras, con reflejos mortecinos, como huesos blanquescinos y borrosas calaveras). Легкий сум, що з'являється на початку сонета, посилюється цими новими компонентами змісту і переростає у жаль та тугу. Опис вечірнього міста проходить крізь призму внутрішнього світу ліричного героя і набуває виразних ознак смерті. В цьому світосприйнятті проявляється антитеза, як протиставлення реальному світові. Можна виділити такі смислові компоненти: туга, жаль [22, ст. 36].

Після аналізу обраних фрагментів з метою виявлення змін в образній та смисловій структурі перекладу відносно оригінала, Уварова Л. робить висновок, що через персоніфікацію, заміну, вилучення та додавання відбулася заміна образів. Замість синтезу відбувається відокремлення міського пейзажу та ліричного героя і навіть їх протиставлення [22, ст. 37].

Отже, художні образи є важливою складовою композиційної частини літературного твору, яка має значний емоційно-естетичний потенціал. Науковці розглядають різні композиційні частини такі як портрет, пейзаж тощо. Зокрема, портретний опис несе функцію характеристичної та індивідуалізації персонажів. Щодо стилістичних засобів, то доволі часто відтворюються прикметники, прислівники, а також позитивно і негативно зарядженими епітетами, порівняння та метафори для характеристики різних персонажів, алюзія, літота, повтори та паралельні конструкції.

При відтворенні перекладачі по різному відтворюють портретні описи: дехто вдається до смислового розвитку і додавання, інші - до вилучень текстових фрагментів та хибних словникових відповідників.

Щодо пейзажного опису, то Мирошниченко В.В. у своїй роботі зазначає, що пейзаж у творі має декілька функцій: оцінка соціальних явищ, розв'язання філософських проблем, типізація, характеристика героїв та соціальне-психологічне вмотивування їх дій, зав'язка і логічне завершення описуваних подій, узагальнення, психологізація сюжету та естетичні функції. Зазвичай відтворення пейзажних образів належить засобам і формам передачі конотативної семантики кольороназв, колірні прикметники, епітети та географічні реалії. Щодо відтворення пейзажних образів у перекладі, то загалом були присутні лексичні трансформації та трансформація структури висловлювання.

Отже, такі художні образи як пейзаж та портрет та інші є важливими композиційними частинами художнього твору, що зумовлює важливість їх адекватного відтворення в перекладі.

В перекладознавчій літературі більше уваги приділялося відтворенню портретів як композиційної частини твору. Аналіз портретних описів у

різних мовах та перекладах виявив певні особливості. Деякі перекладачі надають перевагу смислового розвитку, додаванню та вилученню текстових фрагментів, але можуть використовувати неправильні словникові відповідники. Інші перекладачі зосереджуються на синтаксичних трансформаціях, щоб краще адаптувати текст до українського читача, але зберігають забарвлену лексику та художні засоби.

Дослідження показали, що автори використовують різні лінгвостилістичні засоби, такі як кваліфікативні мовні одиниці, епітети, порівняння та метафори, для створення характеристик персонажів. Однак, при перекладі портретних образів можуть виникати складнощі через мовні та культурні різниці. Деякі епітети можуть бути важко передані без втрати образності, і перекладачі часто використовують метод компенсації для збереження художнього змісту.

Щодо пейзажу, то пейзажні образи в художньому тексті також мають важливе місце, а передача конотативної семантики кольороназв є значущою. Однак, відтворення пейзажних описів може викликати труднощі у випадках, коли в мові перекладу відсутні певні лексичні одиниці для позначення реалій оригіналу. Дослідження показують, що відтворення пейзажу у перекладі може вимагати лексичних трансформацій та трансформації структури висловлювання для досягнення необхідного художнього бачення, що закладено письменником. У перекладі описів пейзажів зазвичай використовують такі трансформації, як персоніфікація, заміна, вилучення та додавання. Застосування таких засобів перекладу

дозволяє уточнити поняття, компенсувати втрати та актуалізувати імпліцитний зміст тексту. Окрім цього, при перекладі варто звертати увагу на образно-сміслову структуру твору та можливі зміни в образах і протиставленнях.

З огляду на важливість пейзажу в образно-смісловій структурі оригіналу і питання його відтворення в перекладі, необхідно детальніше розглянути види та функції пейзажу в художньому творі з точки зору літературознавства та мовознавства.

1.2 Визначення та функції урбаністичного пейзажу в літературознавстві

У наукових дослідженнях відзначається широкий спектр видів пейзажу, включаючи також урбаністичний, який займає своє особливе місце. За словником літературознавчого словника термінів пейзаж (фр. *pausage* від *paus* — країна, місцевість) — один із композиційних компонентів художнього твору: опис природи, будь-якого незамкненого простору зовнішнього світу. [14 с. 195] Лексема запозичена з французької, де «*pausage*» утворено суфіксальним способом від «*paus*», що вкорінюється в лат. «*pagus*» — «село». Однак, за влучним спостереженням літературознавця А. Ткаченка, «сучасний пейзаж може бути не лише сільським чи природним, а й урбаністичним (зображення міст, архітектурних комплексів тощо). Незвичність такого застосування терміна ще викликає у деяких науковців певний спротив, але ми переконалися, — продовжує літературознавець, — що терміни, як і “прості” слова, надаються до переосмислень та узагальнень. Затемнення етимологічної основи слова “пейзаж” зробило можливим утворення словосполучення “міський пейзаж”. У

нинішньому розумінні пейзаж – не тільки опис, а й візія (сновидна, фантастична) будь-якого незамкненого простору» [20, с. 186–187].

Пейзажі можуть класифікуватися за різними ознаками. Літературознавці виділяють: статичні пейзажі. (спокійне, врівноважене зображення природи), динамічні (під час вирування стихійних сил). За тематикою пейзажі поділяються на: степовий, лісовий, мариністичний (опис моря), урбаністичний (опис міста), індустріальний (опис заводів, домн, шахт).

У сучасному літературознавстві масштабні одиниці художнього простору, описи місцевості називають топосами (грец. *topos* – місце, місцевість): топос Вербівки в “Миколі Джері” І. Нечуя-Левицького чи дороги в “Твоїй зорі” О. Гончара. Менші підрозділи топосів називають локусами (лат. *locus* – місце): локус собору в однойменному романі О. Гончара [14, с. 529].

Варто зазначити, що урбаністичний пейзаж як такий частіше з’являється в роботах з мистецтвознавства, живопису. У живописі їх досліджував Кулик Л.С., який зазначив, що міський пейзаж презентує просторове середовище, раціонально організоване людиною: будівлі, вулиці, проспекти, площі, набережні тощо [12, с. 347].

Зазначимо, що у вигаданому художньому світі повторюється ситуація реального життя, де людина і природа перебувають у постійній взаємодії. Тому під час літературознавчого аналізу конкретного пейзажу всі елементи опису розглядаються в сукупності, інакше буде порушено цілісність предмета і його естетичного сприйняття.

Отже, урбаністичний пейзаж у літературознавстві - це поняття, яке відноситься до опису міського життя та міського середовища в

літературних творах. Він може охоплювати елементи міської архітектури, вулиці, парки, сквери, міську зелень, транспортну інфраструктуру, та інші аспекти міського життя, враховуючи самих містян. Урбаністичний пейзаж може відображати не тільки зовнішній вигляд міста, але і його дух, настрої та атмосферу. Він може бути важливою складовою літературного твору, допомагаючи передати настрої та характер героїв, їх ставлення до міста та інших аспектів сюжету.

Щодо функції урбаністичного пейзажу, то їх досліджувало чимало науковців, зокрема Бондарук Л.В, Бандура Т.Й., Бондарук Л.В, Хандирис Ю.В.. Василенко Г.В, Пасічник Г.П, Соколовська Ю., Харлан О., та інші [2,4,24, 17, 19. 25].

Варто відзначити, спираючись на існуючі мовознавчі розвідки, що пейзажу літературного твору довгий час відводилась декоративна, службова роль – тільки повідомляти, коли та де відбуваються події. Зараз дослідники вказують і на інші важливі функції пейзажних описів у структурі художнього тексту. Пейзажі відображають духовний світ письменника, являють собою естетично-виражальні й психологічно достовірні описи природи.

Г.В.Василенко визначає наступні функції словесного пейзажу у художньому творі:

- 1. описову,**
- 2. суб'єктивну,**
- 3. символічну,**
- 4. психологічну [4, с.159].**

У своїй статті досліджуючи теоретичний аспект поетики пейзажу Сідорцова С.О. наводить наступні функції:

1. Позначення місця і часу дії (функція фону).

Саме за допомогою пейзажу читач може уявити собі де і коли відбувається подія. Інколи про цю функцію пейзажу говорить сам заголовок твору: “Місто” В. Підмогильного, “Волинь” У. Самчука, “Зачарована Десна” О. Довженка тощо. Але пейзаж – це не “суха” вказівка на час та місце дії, а художній опис, тобто використання образної, поетичної мови.

2. Сюжетне мотивування. Природні та, особливо, метеорологічні процеси (зміна погоди: дощ, гроза, буревій, шторм на морі тощо) можуть направити хід подій в той чи інший бік. Динаміка пейзажу дуже важлива у хронікальних сюжетах, де на перший план виступають події, що не залежать від волі персонажів (“Одісея” Гомера). Пейзаж традиційно виступає атрибутом жанру “мандрів” (“Мобі Дік” Г. Мелвіла), а також творів, де основу сюжету становить боротьба людини з перешкодами, які чинить їй природа, з різними її стихіями (“Трудівники моря” В. Гюго, “Життя у лісі” Г. Торо).

3. Форма психологізму. Пейзаж створює психологічний настрій сприйняття тексту, допомагає розкрити внутрішній стан героїв, підготувати читача до зміни в їхньому житті. Показовий в цьому сенсі “чуттєвий пейзаж” сентименталізму. Опис природи часто складає психологічний, емоційний фон розвитку сюжету. Сентиментальний пейзаж – один із найяскравіших проявів антропоцентричної суті мистецтва. Пейзаж, поданий через сприйняття героя, – знак його психологічного стану в момент дії. Він може свідчити й про стійкі риси його світосприйняття, про його характер.

4. Пейзаж як форма присутності автора [18 с.407] (непряма оцінка героя подій, що відбуваються).

Варто зазначити, що науковці часто подають одну і ту саму функцію по різному. Наприклад, ілюстративна чи описова функція, або функція хронотопу чи часу і місця.

Спираючись на праці науковців можна виділити такі функції пейзажу:

1. **Позначення місця і часу дії;** (або функція хронотопу)
2. **Моделююча** – вводить три основні координати умовного світу: час, простір, суб'єкт
3. **Естетична** – привертає увагу читача до наданої інформації. Естетична функція пейзажу у тексті залежать від епохи, в яку написано твір, від його стилю і жанру.
4. **Емоційно-Психологічна** – Пейзажі набувають і психологічного значення, і стають засобом художнього зображення внутрішнього світу людини. Пейзаж слугує засобом розкриття характеру героя, передвіщає ті або інші події у житті персонажа, створює певний настрій
5. **Описова (чи ілюстративна)** – Пейзажні описи іноді виконують функцію прологу, розширюють і доповнюють експозицію, вказуючи на місце й час дії, сприяють виникненню зав'язки, є ретардацією, пейзаж є фоном, на якому відбуваються різні події у творі
6. **Суб'єктивна** – своєрідний спосіб бачення світу, виконує змістовну роль, стає ліричним, відтворюючи зміну настроїв героя.
7. **Символічна** – дозволяє втілювати філософські погляди автора на світ і людину.
8. **Впливова** - природа впливає на формування особистості героя

Отже, науковці виділяють багато видів пейзажу, серед яких своє місце займає й урбаністичний. Згідно з визначенням з літературознавчого словника, пейзаж є складовою частиною художнього твору, яка включає

опис природи або будь-якого відкритого простору зовнішнього світу. На сьогодні пейзаж може включати не лише сільські або природні зображення, але й урбаністичні (міста, архітектурні комплекси) або індустріальні (заводи, домни, шахти) елементи. Пейзажі можуть бути розділені на різні категорії залежно від їх характеристик. Наприклад, їх можна класифікувати як статичні, що передають спокій та гармонію природи, або динамічні, які відображають сили природи в руху. Крім того, пейзажі можуть бути впорядковані за тематикою, такою як степовий, лісовий, мариністичний (з описом моря), урбаністичний (з описом міста) або індустріальний (з описом заводів, домн, шахт).

Беручи до уваги значну роль яка відведена пейзажу та його функціональне навантаження, можна зробити висновок, що дослідження проблематики його опису у художньому тексті є досить важливим та актуальним у перекладознавстві. Тому ми переходимо до наступного розділу, де детально роздивимося приклади функціональних груп романі та стилістичні засоби.

1.3 Види урбаністичного пейзажу і його функції у романі К.Р. Сафона

Насамперед видається доцільним зауважити, що проза іспанського сучасного письменника Карлоса Р. Сафона багато перекладається та є дуже популярною. Вона тісно пов'язана з Барселоною, містом, яке стає центральним персонажем його романів [6, ст. 68].

Події роману "Ігри янгола" теж розгортаються на вулицях Барселони, тому автор детально описує це місто, наповнене атмосферою таємничості та містики.

У романі автор більше акцентує увагу на описі міського середовища та його вплив на життя персонажа. Автор зосереджує увагу на різноманітних аспектах міського життя, зокрема на архітектурі, транспортній інфраструктурі та громадському транспорті. Щодо мешканців, то автор уникає прямого згадування людей у місті, або згадує їх дуже опосередковано. Замість цього він персоналізує елементи Барселони, такі як нескінченний лабіринт вулиць та проспектів, що занурилися у мокру темряву, чи трамвай, який котився вимощеними бруківкою вулицями. Через фіксацію найменших деталей архітектури, вулиць та площ, автор персоніфікує місто та допомагає йому ожитись в уяві читача.

Також, окрім елементів міста, до опису урбаністичного пейзажу залучені й стани природи у місті, такі як день, ніч, злива, буря тощо. Так, наприклад, у романі автор часто описував місто у темну пору доби під місячним сяйвом “« *Cae la noche sobre la ciudad y las calles llevan el olor a pólvora como el aliento de una maldición*».”[29, с. 12]

У романі було знайдено 76 фрагментів тексту, які були розподілені на 8 груп відповідно за об'єктом пейзажного опису:

1. Опис Барселони
2. Квартал
3. Вулиці
4. Окрема вулиця
5. Будинки
6. Окремий будинок
7. Природа

8. Люди [див. додаток 1]

Розглянемо послідовно кожну групу:

1. Опис Барселони

Загальний опис Барселони налічує 8 фрагментів.

Розглянемо приклад:

Desde sus cuatro grandes ventanales en arco abiertos por los cuatro costados podía contemplar la basílica de Santa María del Mar al sur, el gran mercado del Born al norte, la vieja estación de Francia al este y hacia el oeste el laberinto infinito de calles y avenidas atropellándose (персоніфікація схоже) unas sobre otras en dirección al monte del Tibidabo [29, с. 49].

Персонаж спостерігає вид Барселони з квартири, вікна якої виходять на всі 4 сторони світу. Йому видно базиліку Санта-Марія-дель-Мар, великий ринок на бульварі Борна, стару залізничну станцію та нескінченний лабіринт вулиць та проспектів. Таке панорамне бачення свідчить про описову функцію. Вона виражена такими стилістичними засобами як дієслово *contemplar*, метафора (безкінечний лабіринт вулиць), епітети (великий ринок).

Також сприйняття головного героя Барселони подано через дієслово *contemplar*, що означає обдумувати щось, чи споглядання чогось.

Це дає підставу говорити що в цьому пейзажі присутня емоційно-психологічна функція, проте менш виражена.

В інших фрагментах пейзаж виконує символічну, описову та емоційну функції) Отже, з усієї групи більш вагомою функцією є описова та символічна функції.

Загальними стилістичними засобами були: епітети, метафора, порівняння, уособлення.

2. Квартал

Опис кварталу налічує 3 фрагменти.

Розглянемо приклад:

Más allá, el barrio de la Ribera estaba sumido en una oscuridad casi absoluta [29, ст.88].

Персонаж описує квартал Рібера у темну пору доби, акцентуючи увагу на абсолютній темряві, що вказує на описову функцію. Вона виражена таким стилістичним засобом як епітет.

У прикладі також наявна метафора, яка виражається у дієслові *sumir*, що означає буквально занурення під землю чи воду. У цьому випадку, квартал Рібера був занурений у темряву, тобто це особисте сприйняття героя. Цей факт говорить про наявність емоційно-психологічної функції, яка виражена у метафорі.

В інших фрагментах пейзаж однаково виконує описову та емоційно-психологічну функції. Загальними стилістичними засобами були: епітети, метафори, уособлення.

3. Вулиці

Опис вулиць налічує 17 фрагментів.

Розглянемо приклад:

Aquella misma noche vacié mi escritorio y dejé para siempre el que había sido mi hogar para perderme en las calles oscuras y solitarias de la ciudad [29, с. 42].

Персонаж описує вулиці, якими він йшов, віддаляючись від свого постійного місця роботи. Вулиці, якими хотів загубитись герой, постають тут темними та безлюдними, що свідчить про емоційно-психологічну функцію, яка виражена у метафорі.

В інших фрагментах пейзаж виконує емоційно-психологічну та менше описову функції. Отже, з усієї групи більш вагомою функцією є емоційно-психологічна, менше – символічна. Загалом у цих фрагментах були: уособлення, епітети, метафора, порівняння.

4. Вулиця

Опис вулиці налічує 10 фрагментів.

Розглянемо приклад:

“Fue entonces cuando la vi, acurrucada en el escalón de una puerta de aquel miserable y angosto túnel entre viejos edificios que llamaban calle de las Moscas.” [29, с.171]

Тут опис вулиці оповідач подає через опис тунелю, який серед старих будівель є жалюгідним та вузьким. Даний опис свідчить про описову функцію. Вона виражена такими стилістичними засобами як епітети. Через епітет “жалюгідний” ми бачимо особисту оцінку оповідача, що говорить і про наявність емоційно-психологічної функції.

В інших фрагментах пейзаж виконує описову, емоційно-психологічну та символічну функції. Менше - функцію хронотопу. Отже, з усієї групи найчастішою функцією є описова. Загалом у цих фрагментах були: епітети, порівняння, уособлення, метафора.

5. Будинки

Опис будинків налічує 5 фрагменти.

Розглянемо приклад:

Como buena criatura de palacio y alcurnia, a Vidal se le escapaba ese lúgubre y macilento encanto que tenían las pensiones de baratillo en la Barcelona de la época [29, ст.18].

У фрагменті оповідач згадує описи пансіонів тогочасної Барселони, а саме той факт, що вони були дешевими та напіврозваленими. Даний опис свідчить про описову функцію. Вона виражена такими стилістичними засобами як епітети.

Окрім описової в інших фрагментах пейзаж виконує емоційно-психологічну, менше – символічну та описову функції. Отже, з усієї групи найчастішою функцією є емоційно-психологічна. Загалом у цих фрагментах були: епітети, порівняння уособлення та метафора.

6. Окремий будинок

Опис будинку налічує 28 фрагментів.

Розглянемо приклад:

«Hacía ya tiempo que le tenía echado el ojo a un caserón de aire monumental en el 30 de la calle Flassaders, a tiro de piedra del paseo del Born, por delante del cual había pasado durante años cuando iba y volvía del diario a la pensión. La finca, rematada por un torreón que brotaba de una fachada labrada de relieves y gárgolas, llevaba años cerrada, el portal sellado con cadenas y candados picados de herrumbre [29,ст. 46].»

Тут оповідач описує дім, в якому він згодом оселився. В описі будівлі, яка весь час була замкнена, зображена вежа, що була прикрашена барельєфами та фігурними ринвами. Даний опис свідчить про описову функцію.

Персонаж констатує факт, що будівля була замкнена. Замкненість є першим натяком на таємничість, яка з'являється у романі, та простежується далі у зв'язку з розвитком сюжету. Цей факт свідчить про наявність символічної функції. Наявність емоційно-психологічної функції простежується через уособлення “двері обплутували ланцюги”.

В інших фрагментах вагомою функцією є емоційно-психологічна та описова. Менше - символічна. Отже, з усієї групи найчастішою функцією є описова та емоційно-психологічна. Загалом у цих фрагментах були: епітети, порівняння, уособлення та метафори.

7. Природа

Опис із залученням природи налічує 8 фрагментів.

Розглянемо приклад:

Las calles estaban desiertas bajo la luna de mercurio. Alcé la vista y creí ver el espectro de una gran tormenta negra desplegar sus alas sobre la ciudad [29, с. 113].

У фрагменті ми бачимо опис вулиці під сяйвом жовтого, наче ртуть місяця, що свідчить про описову функцію. Крім цього дане порівняння свідчить про наявність емоційно-психологічної функції. Тут також наявна метафора, адже оповідачу бачиться чорна буря, яка розгортає свої крила над містом. Варто зазначити, що із настанням ночі певна містичність та ворожість набуває більшого значення. У цьому випадку простежуються певний символізм, (символічна функція виражає емоційний стан персонажу) адже події відбуваються у темну пору доби, сили природи персоніфікуються та стають передвісником подальших зловісних подій. Цей факт свідчить про символічну функцію.

В інших фрагментах вагомими функціями є символічна та емоційно-психологічна, менше – описова та функція хронотопу. Отже, з усієї групи найчастішою функцією є символічна. Загалом у цих фрагментах були: персоніфікація, епітети, порівняння та метафори.

8. Люди

Описи у яких присутні люди налічують 6 фрагментів.

Розглянемо приклад:

“Una niebla tenue y cálida ascendía desde el puerto, y el destello de los ventanales del hotel Oriente la teñían de un amarillo sucio y polvoriento en el que los transeúntes se desvanecían como trazos de vapor.” [29, с.28]

Тут перехожі зображені доволі опосередковано. Оповідач згадує туман, у якому перехожі розчинялися наче струмені пари. Тут ми бачимо одночасно і метафору і порівняння. Цей факт свідчить про емоційно-психологічну функцію. Ми також можемо говорити й про символічну функцію, адже події, які передували цьому опису, сильно спантеличили оповідача та залишили по собі багато питань і роздумів.

В інших фрагментах люди також були зображені опосередковано. Були наявні такі функції як описова, емоційна та функція хронотопу. Отже, з усієї групи найчастішою функцією є описова та символічна. Загалом у цих фрагментах були: метафори та порівняння.

Отже, з усіх функцій які виділяють науковці у романі було виявлено наступні:

- 1. Описова**
- 2. Емоційно-психологічна**
- 3. Символічна**
- 4. Функція хронотопу**

Щодо кількісних показників функцій, то підрахунки наступні:

1. Описова функція присутня у 44 фрагментах;
2. Емоційно-психологічна – 36 фрагмент;
3. Символічна – 26 фрагментів;
4. Функція хронотопу – 2 фрагменти [див. додаток 2];

Описова функція у романі реалізується через опис окремих частин міста, вулиць, окремих будинків. Емоційно-психологічна функція виражає – емоційний стан, думки, а її найчастішими стилістичними засобами були епітети (23), персоніфікація та порівняння (13). Символічна функція виражає стан природи, які відбивають подальші події. Її найчастіші стилістичні засоби – персоніфікація (22) та епітети (19). Функція хронотопу позначає місце та час події із найчастішими стилістичними засобами – Епітети(2) [див. додаток 3].

Таким чином, об'єктами опису урбаністичного пейзажу є будинки, окремий будинок, квартал, вулиці чи вулиця, природа та містяни.

Найрозповсюдженішими функціями в іспанському романі К.Р. Сафона “Гра Янгола” є описова та емоційно-психологічна. Найчастішими стилістичними засобами були епітет та персоніфікація [див. додаток 3].

ВИСНОВКИ РОЗДІЛУ 1

Отже, відтворення пейзажів, портретів та інших художніх образів у перекладі має велике значення, оскільки вони є важливими складовими композиційної структури художнього твору. Пейзажні образи в художніх текстах відіграють важливу роль, проте, переклад пейзажних описів може становити виклик у випадках, коли перекладна мова не має відповідних лексичних одиниць для передачі конкретних реалій оригіналу. Дослідження показують, що для досягнення потрібного художнього бачення, яке автор вклав у свій твір, переклад пейзажу може вимагати лексичних трансформацій і зміни структури висловлювання.

Окрім того, при перекладі варто звертати увагу на образно-сміслову структуру твору та можливі зміни в образах і протиставленнях.

Загалом, дослідження вказують на важливість адекватного відтворення пейзажів та портретів у перекладі, з урахуванням мовних, культурних та художніх особливостей. Це допоможе зберегти художню цінність твору і передати його емоційну та естетичну сутність.

Науковці виділяють багато видів пейзажу, серед яких присутній також й урбаністичний пейзаж, який характерний для цього роману. За об'єктами опису урбаністичні пейзажі в романі були наступними: будинки, окремий будинок, квартал, вулиці чи вулиця, природа та містяни. Вони виконують низку функцій:

- 1. Описова**
- 2. Емоційно-психологічна**
- 3. Символічна**
- 4. Функція хронотопу**

Зазвичай, при аналізі уривків із пейзажними описами можна виділити більше однієї функції. Найчастіше реалізується описова та емоційно-психологічна функції. Серед стилістичних засобів були присутні епітети, порівняння, персоніфікації та метафори. Найчастішими серед яких були епітет та персоніфікація.

РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Опис Барселони та вулиць

Опис міста відіграє важливу описову та символічну функції у романі, адже через даний опис автор не тільки зображує місто, а й транслює через нього душевний стан головного героя а також події, які вже відбулися чи відбудуться. При перекладі описів Барселони перед перекладачем стояло завдання не тільки відтворити образ тогочасного старого міста, але і його містичність, за рахунок збереження таких стилістичних засобів як метафори та порівняння. Загалом, перекладач керувався такими трансформаціями як лексико-граматичне додавання та заміна. Розглянемо фрагмент:

“Barcelona seguía allí, ondulando como un espejismo de calor.” [29, с.148]

“Барселона лежала за вікнами, наче гарячий міраж.” [28, с.180]

У даному випадку, дієслово "ondulando" може вказувати на те, що Барселона майже незаметно коливалася, пульсувала або тремтіла. Це можна сприйняти як зображення того, як тепло може виглядати у пекучі дні.

Автор перекладу вирішив замінити "ondulando" на "лежала", оскільки це слово може докладніше передати сприйняття місця, яке бачить оповідач. Стан Барселони в даному контексті передає уявлення, що місто спокійно лежало за вікнами, не коливаючись, тим самим підсилюючи враження гарячого міражу. Однак, щоб зберегти образ міражу, було додано порівняння "наче гарячий міраж". Таким чином, метафора відображається в перекладі і передає візуальну подібність між містом Барселоною та міражем, створюючи новий образ, який відображається у мові.

Отже, заміна дієслова "ondulando" на "лежала" є доцільною, оскільки вона передає важливу інформацію про сприйняття місця, яке згодом передається читачеві. Дієслово "ondulando" описує рухливість і змінність образу Барселони, що виглядає як мерехтливий гарячий міраж. Водночас, дієслово "лежала" передає спокійний, нерухомий образ, але це не порушує основного змісту речення. Навпаки, ця заміна може збільшити візуальність та емоційну виразність речення, що допоможе передати читачеві зображення Барселони, що лежить за вікнами і теплість, що опромінює з неї.

Наступний фрагмент є гарним прикладом додавання порівняння та підсилення емоційно-психологічної та символічної функцій:

“Las calles estaban desiertas bajo la luna de mercurio.” [29, с.113]

- *«Вулиці були безлюдні під жовтим, наче ртуть, місяцем.»* [28, с. 141]

В оригіналі іменник “la luna” має ознаку ртутно-жовтого кольору. При відтворенні перекладач додає порівняння, що дозволяє передати оригінальний текст не тільки за допомогою слів, але й за допомогою образів, що стає більш ефективним засобом комунікації з читачем.

Отже, при відтворенні в перекладі описів міста та вулиці перекладач ставив за мету детально відтворити їх образ та зберегти наявну метафоричність шляхом використання переважно послівного перекладу та таких трансформацій як додавання та заміна.

2.2 Трансформація в описі кварталу та вулиці

При перекладі даної групи опису пейзажів перекладач застосував такі трансформації як заміна, калькування, транслітерація, конкретизація, додавання.

Опис кварталу зазнавав наступних перекладацьких трансформацій: транслітерація, додавання, заміна.

При відтворенні назви вулиці чи кварталу у перекладі всюди додається конкретний іменник із позначенням місця. Так, наприклад, у фрагменті опису кварталу: “*Vidal tenía su exuberante y señorial torre de marfil en lo más serrano y elegante de Pedralbes, rodeada de montes, árboles y cielos de ensueño..*» [29, с.30]“ «Відаль мав свою розкішну, панську вежу зі слонової кості в гірському й елегантному кварталі Педральбес, оточену горами, деревами та прозорим синім небом.» [28, с. 65], додається іменник “квартал”. Така перекладацька трансформація зумовлена бажанням перекладача створити більш точний і чіткий переклад. Також варто зазначити, що перекладач додав слово "квартал" перед транслітерованою назвою, що є дуже корисною інформацією для читача, який не знайомий з місцевими назвами міста у тексті.

Щодо відтворення самих назв, то переклад назв окремих кварталів у романі відбувався через транслітерацію,:

квартал Рібера - el barrio de la Ribera

квартал Педральбес - Pedralbes

Відтворення назв вулиць відбувалось переважно через трансформацію та калькування:

вулицю Святої Анни - la calle Santa Ana.

вулицею Мух. Ізабелла - calle de las Moscas

вулиця Трьох Ліжок - la del Tres Llits

Проте в наступному фрагменті транслітерація є частковою:

“En aquellos días, la calle Nueva de la Rambla tendía un corredor de faroles y carteles luminosos a través de las tinieblas del Raval.”[29, с.24]

“У ті дна вулиця Ноу-де-ла-Рамбла створювала ніби коридор ліхтарів і освітлених афіш у темряві кварталу Раваль.” [28, с. 32]

Як ми бачимо, назва вулиці зазнає лише часткової транслітерації, адже її початок *“Nueva ”* відтворена як *“Ноу”*, що може свідчити або про неуважність перекладача, або про навмисне використання аналогічного фонетичного звучання. В даному випадку транслітерація відображає ідею збереження оригінального написання назви вулиці та фонетичного звучання, що може бути важливим для передачі місцевого колориту.

Трансформацію заміни назви вулиці на більш конкретне словосполучення, що дає більше уяви українському читачу про тогочасну Барселону, ми можемо бачити у наступному прикладі:

“El consultorio estaba situado en un piso alto desde el que se veían el mar reluciendo a lo lejos y la pendiente de la calle Muntaner punteada de tranvías que resbalaban hasta el Ensanche entre grandes caserones y edificios señoriales.” [29, с. 76] - *«Поліклініка розташовувалася на високому поверсі, звідки було добре видно море, що блищало вдалині, і похилу вулицю Мунтанер, якою котилися до новозабудованих кварталів трамваї між великими багатоквартирними будинками та панськими віллами.»* [28, с. 95]

У перекладі назви вулиці Ensanche, перекладач замінив на "новозабудовані квартали", що є прийнятним, оскільки дана трансформація передає основний зміст оригінального тексту. Тут варто також зазначити, що "Ensanche" - це є також спеціальний термін, що означає "розширення" або "розширений район" і часто використовується в іспаномовних країнах,

щоб описати нові райони, побудовані за межами історичного центру міста. З огляду на це, заміна назви, яка може бути незрозумілою для українського читача на більш конкретну, є цілком логічним.

Отже, у перекладі описів кварталів вулиць перекладач керувався переважно послівним перекладом із застосуванням таких трансформацій як додавання, заміну на більш конкретний відповідник, а також конкретизацію, з метою передачі повного образу для українського читача. При відтворенні назв у перекладі були наявні калькування та транслітерація.

2.3 Трансформація в описі будинків

При відтворенні описів будинків перекладач намагається відобразити повний образ тогочасної Барселони, а тому часто застосовував такі трансформації як конкретизація, та додавання. У фрагменті “...*la pendiente de la calle Muntaner punteada de tranvías que resbalaban hasta el Ensanche entre grandes caserones y edificios señoriales.*” переклад образів будинків наступний:

grandes caserones - багатоквартирні будинки

edificios señoriales - панські вілли.

У даному випадку перекладач робить заміну прикметника “великий” на більш точний “багатоквартирний”, тобто конкретизує ознаку будинків для українського читача. Така ж сама трансформація відбувається і з другим виразом, адже “*edificios*” в іспанській мові має більш широке поняття.

Трансформацію додавання ми можемо спостерігати в наступному фрагменті:

“Apenas había alumbrado público y las luces del tranvía iban desvelando los contornos como una antorcha a través de un túnel [29, с. 373].

Тут майже не було вуличного освітлення, і вогні трамвая вихоплювали з темряви обриси будинків, наче смолоскип, який несуть у тунелі.” [28, с. 445]

У перекладі до іменника “los contornos” додається іменник у родовому відмінку множини “будинків”. Ця фраза допомагає передати зображення того, як трамвайні вогні відтворюють візуальні контури будівель у темряві, подібно до того, як світло ліхтаря проходить через тунель. Така перекладацька трансформація допомагає зберегти смисл і образність оригіналу, і в той же час робить переклад більш зрозумілим для читача.

Отже, при відтворенні в перекладі описів будинків перекладач ставив за мету детально відтворити їх образ, шляхом послівного перекладу та таких трансформацій як конкретизація та додавання.

2.4 Трансформація в описі будинку

Група опису будинку відіграє головним чином описову та емоційно-психологічну функції, тому розглянемо першу з двох.

Перш за все, варто зазначити, що перекладач керувався адекватним перекладом, проте через відмінності мовних систем двох мов мусив вдаватися до трансформацій, серед яких найрозповсюдженішими трансформаціями для опису будівлі були лексико-граматичні заміни і додавання, а також вилучення і конкретизація.

Розглянемо приклад : *“Mi siguiente parada fue el ceremonioso edificio del Colegio de Abogados en la calle Mallorca, a sólo unas travesías de allí” [29, с. 207]*

«Наступним закладом, який я відвідав, була претензійна будівля Колегії адвокатів на вулиці Мальорка, розташована лише за кілька провулків звідти.» » [28, с. 250]

Дослівний переклад словосполучення “ceremonioso edificio” буде церемоніальна чи урочиста. Однак перекладач пропонує заміну на прикметник “претензійна”, значення якого - той, що прагне виявити у чомусь свою оригінальність, підкреслити свою надзвичайність.

Крім цього, з огляду на різницю між структурою побудови речень двох мов, перекладач додає дієслово “розташована”. Отже, у даному випадку перекладач вірно передав зміст речення та образ будівлі у цілому.

При перекладі фрагментів з емоційно-психологічною функцією перекладач також застосовує трансформацію заміни та додавання, для передачі настрою та атмосфери, що створюється в тексті, а також збереження змісту та метафоричності оригінального опису. Розглянемо переклад фрагменту опису будівлі з емоційно-психологічною функцією:

Unos minutos más tarde avistamos Villa Helius, todos sus ventanales encendidos y proyectando una burbuja de oro candente sobre el crepúsculo [29, с. 61].

«Через кілька хвилин ми побачили віллу «Геліус», усі її вікна були освітлені й утворювали в сутінках величезну бульбашку розжареного золота.» [28, с.77] Додавання епітета "величезний" в перекладі зберігає метафору, і таким чином підсилює образ величезної бульбашки золота. Такий переклад додає емоційну насиченість та реалістичність образу в уяві читача.

Зазначимо, що перекладач вдавався і до трансформації заміни. Так, наприклад, опис будівлі в якій мав зустрітись головний персонаж із представником сил зла, при перекладі не був достатньо точним:

“Era una estructura esbelta y angulosa de tres pisos en forma de torre coronada de mansardas que contemplaba como un centinela la ciudad y el parque fantasmal a sus pies.” [29, с. 117]

«То була досить гарна будівля з гострими кутами у формі вежі, увінчана мансардами, яка, наче вартувий, споглядала на місто та примарний парк біля її підніжжя [28, с. 145].

Тут перекладач робить вилучення словосполучення *“de tres pisos”*. Зазначимо, що у перекладі, збережено головні риси опису: форма будівлі, гострі кути, вежа, мансарди та спостереження будівлі на місто та парк. Ці елементи дають читачеві загальне уявлення про будівлю, а відсутність вказівки кількості поверхів не змінює загального змісту тексту.

У даному випадку, перекладацька трансформація вилучення може вважатися адекватною, оскільки передає головну ідею опису будівлі та не впливає на зміст тексту.

Отже, перекладач використовував переважно послівний переклад, проте у фрагментах де превалює описова та емоційно-психологічна функція, перекладач вдається до адекватного перекладу із незначними трансформаціями, такими як лексико-граматичне додавання заміна чи вилучення, що зумовлені, переважно, граматичними відмінностями у двох мовах. Перекладач замінює слова, які не підходять за сенсом, на інші більш підходящі, додає слова задля збереження метафоричності та передачі образності будівлі. Кожна з цих трансформацій має свою мету - покращити сприйняття тексту, передати його емоційну насиченість тощо.

2.5 Трансформація в описі природи

При перекладі описів природи найчастішими перекладацькими трансформаціями були заміна, конкретизація і перестановка. Розглянемо приклад:

“un manto de nubes negras derramándose sobre la ciudad en la lluvia,”
[29, с. 11]

“Густі чорні хмари закрили небо і проливаються чорним дощем” [28, с.14]

Перекладацька трансформація в цьому випадку полягає в тому, що було здійснено деякі зміни відповідно до граматичних та лексичних норм української мови.

В оригіналі фраза починається з "un manto de nubes negras", що буквально означає "ковдра чорних хмар". У перекладі це перетворено на "густі чорні хмари". Обидва варіанти передають загальний сенс, що хмари є щільними і темними.

В оригіналі фраза продовжується з "derramándose sobre la ciudad en la lluvia", що буквально означає "розливаючись над містом під дощем". У перекладі це перетворено на "закрили небо і проливаються чорним дощем". Переклад вдало передає дію хмар, що розливаються, однак, у перекладі змінено послідовність подій, а саме, спочатку хмари закрили небо, а потім почали проливати дощ. В оригіналі немає такої послідовності, але обидва варіанти вірно передають загальний сенс, що хмари вливаються у дощ.

Отже, при відтворенні природи перекладач застосовував послівний переклад та використав деякі перекладацькі трансформації як заміна та додавання для того, щоб точніше передати ідею автора та врахувати відмінності між іспанською та українською мовами.

2.6 Трансформація в описі жителів Барселони у пейзажі

Варто зазначити, що в перекладі опис людей відтворено достатньо опосередковано, без надмірної деталізації. Загальні трансформації були: генералізація.

Розглянемо приклад:

“regresé a la plaza Real bañada en luz polvorienta que pintaba de rojo las siluetas de paseantes y extraños.” [29, с. 259]

«повернувся на майдан Реаль, омийтий запилюженим світлом, яке забарвило в червоний колір силуети перехожих» [28, с.313]

Переклад фрази "las siluetas de paseantes y extraños" як "силуети перехожих" можна розглядати як трансформацію генералізації, в результаті якої перекладач узагальнює оригінальне поняття "paseantes y extraños" (гуляючі та незнайомці) і використовує загальний термін "перехожі" для опису цих осіб.

У оригінальному реченні "las siluetas de paseantes y extraños" надається більш конкретний опис, згадуючи "гуляючих та незнайомців", які можуть мати різні характеристики та вигляд. Однак, український перекладач вирішив узагальнити це поняття і використав термін "перехожі", що може включати будь-яких людей, які перебувають на майдані.

Ця трансформація може бути обґрунтована з різних причин, наприклад, для забезпечення більш загального розуміння аудиторії, спрощення або уникнення надлишкової деталізації. Використання загального терміна "перехожі" може допомогти зосередитися на загальному настрої або атмосфері, яку створюють силуети людей, а не на конкретних особах, які присутні на майдані.

Загалом, перекладацька трансформація успішно передає опис силуетів людей на площі, зберігаючи загальний зміст і ідею оригінального речення.

Отже, при перекладі опису людей було використано трансформацію генералізації, що привело до достатньо опосередкованого відтворення без надмірної деталізації.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, перекладач використовував переважно послівний переклад, який відтворював образність оригінального тексту. Перекладач використовував різні трансформації, адаптуючи їх до контексту та цілей передачі тексту, щоб відтворити описи міста, вулиць, кварталів, будинків природи та містян. Додавання, заміна, конкретизація, вилучення, транслітерація, калькування, перестановка, генералізація використовувалися з метою детального відтворення образів, збереження метафоричності, передачі емоційно-психологічної насиченості та покращення сприйняття тексту українським читачем [див. додаток 4]. При перекладі назв місць також використовувалися калькування та транслітерація. В цілому, перекладач точно передав ідею автора та врахував відмінності між мовами, забезпечуючи належне розуміння тексту українським читачам.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Переклад урбаністичних образів у романі має велике значення, оскільки він визначає композиційну структуру твору та передає його естетичну та емоційну сутність. Барселона відіграє важливу роль у створенні образно-смісловій структурі. В романі було виявлено 76 фрагментів.

Серед яких конкретними об'єктами опису урбаністичних пейзажів були будинки, окремі будинки, квартали, вулиці, природа та містяни. Вони виконують такі функції: описову, емоційно-психологічну, символічну та функцію хронотопу. Засобами створення урбаністичних описів у романі були епітет, персоніфікація, порівняння та метафора.

Перекладач в основному вдається до послівного перекладу, що забезпечує передачу образів перекладу. Водночас він застосовував такі трансформації, як додавання, заміна, конкретизація, вилучення, транслітерація, калькування, перестановка, генералізація, які дозволяють подолати міжмовні та міжкультурні розбіжності. Перекладач точно передав ідею автора, зберіг метафоричність та емоційну насиченість оригінального тексту і забезпечив належне розуміння твору українськими читачами.

В цілому, застосування цих способів перекладу забезпечує відтворення функцій пейзажів і їхньої ролі у романі та образно-сміслові навантаження вибраних фрагментів.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наукові та навчально методичні праці

1. Бандура Т.Й. Урбаністичні пейзажі в романі І. Нечуя-Левицького «Хмари»: функціональний аспект / Бандура Т.Й. // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. – 2018. – Т. 1. – № 22. – С. 90-93.
2. Бондарук Л.В. Символістська функція пейзажу (на матеріалі драми М. Метерлінка "L'Intruse" та її перекладів). /Бондарук Л.В. // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Філологічна.. – 2010. № 15. – С. 23-27.
3. Борисова Т. С. Лінгвостилістичні засоби створення образу стереотипного персонажа (на матеріалі англомовної пригодницької прози ХІХ–ХХ ст.): автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04 спец. «Германські мови». Одеса, 2002. 20 с
4. Василенко Г.В.Особливості англомовного перекладу пейзажної лірики Миколи Воробйова / Василенко Г.В // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2006. – № 27. – С. 159 – 164.
5. Веклич О.А. Лексичні особливості портретних описів Грації Деледди в українських перекладах. / Веклич О.А. // Young Scientist – 2019. – Т. 5.1– № 69.1 – С.51-54.
6. Верба Г. Концепт "Espace" в романі Карлоса Руїса Сафона. / Верба Г., Орличенко О., Приходько М. // Вісник Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка. – 2021. – Т. 51– № 1. – С. 67-70.
7. Влахов С, Флорин, С. Непереводимое в переводе. М. : Валент, 2009. 360 с.

8. Некряч Т. Деталь у цілісній картині світу. / Некряч Т., Довганчина Р.. // Вісник Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка. – 2014. – Т. 1– № 47. – С. 19-23.
9. Калустова О. Художній образ: перекладознавча специфіка поняття. / Калустова О. // Вісник Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка – 2007. – № 41. – С. 31-33.
10. Ковальська І. Конотативна семантика кольороназв у художньому тексті як проблема перекладу (на матеріалі української та англійської мов) // Вісник ЛНУ. Сер. Іноземні мови. Вип. 9. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – С. 243 – 250.
11. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб.. – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.
12. Кулик Л.С. Історія виникнення міського пейзажу як самостійного жанру живопису. /Кулик Л.С.// «*Young Scientist*». – 2018. Т. 9, – №61. – С. 347–349.
13. Лисенко Є.А. Образ, словесний образ, художній образ: уточнення понять. / Лисенко Є.А. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика. – 2018. – № 34. – С. 114-116.
14. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю. І.Ковалів. — К: ВЦ «Академія», 2007. — 624 с.
15. Малетина О. А. Лингвостилистические особенности портрета как жанра художественного дискурса : (на материале произведений Т. Драйзера): дис. канд. филолог. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки». Волгоград, 2004. 21 с.
16. Мирошниченко В.В. Средства воссоздания пейзажа М. Коцюбинского в английских переводах // Теорія і практика перекладу. Вип. 5: Респ. міжвід. наук. збірник / Київ ун-т. Київ: Вища школа. Вид-во при Київ ун-ті, 1981. – С. 66-71.

- 17.Пасічник Г.П. Динаміка розвитку функцій опису пейзажу в англomовному художньому дискурсі (на матеріалі романів XVIII століття) / Пасічник Г.П. // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия «Филология. Социальные коммуникации» – 2014. – Т. 26 – № 1. – С. 264-270.
- 18.Сідорцова С.О. Поетика пейзажу: теоретичний аспект / Сідорцова С.О. // Міжвузівський збірник наукових статей. – 2011. № 22. ч.2.– С. 23-27.
- 19.Соколовська Ю. Пейзаж як засіб увиразнення філософсько-психологічної проблематики у прозі Ірен Роздобудько / Соколовська Ю. // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах – 2014. – № 29. – С. 250-260.
- 20.Ткаченко А. Мистецтво слова (вступ до літературознавства) : підручник для студентів вищих навчальних закладів з гуманітарних спеціальностей / Анатолій Ткаченко. – 2-е вид., випр. і доповн. – К. : Київ. ун-т, 2003. – 448 с.
- 21.Тлумачення із "Словника української мови" "Урбаністичний пейзаж". [Електронний ресурс]. / — Режим доступу:<https://slovnuk.ua/index.php?swrd=урбаністичний> (дата звернення: 21.05.2023).
- 22.Уварова Л. Відтворення образно-сміслової структури поезії А. Мачадо "Los sueños malos" в українському перекладі /Уварова Л. // Вісник Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка. – 2009. – № 42. – С. 35-38.
- 23.Удяк Г. Художній образ як центральний компонент структури літературного твору / Удяк Г. // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі

Українки. Філологічні науки. Літературознавство – 2014. – № 19 – С. 147-152.

- 24.Хандирис Ю.В. Функціонування пейзажу як елементу композиції літературно-художнього твору. [Електронний ресурс]. / Хандирис Ю.В. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2012/Philologia/3_110058.doc.htm (дата звернення: 21.05.2023).
- 25.Харлан О. Міський пейзаж: ретроспектива зображення і перспектива бачення (Елена Ферранте, Фолькер Кучер) / Харлан О. // Тези доповідей VII Міжнародної наукової конф., Харків, 16-17 квітня 2021 р. / Міністерство освіти і науки України, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. — Харків, 2021. — С.120-121
- 26.Ходос І. О. Лінгвопоетика як основа вивчення ідіодискурсу С. Фіцджеральда. / Ходос І. О. // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов – 2013. – № 75 – С. 75–80.
- 27.Щербакова М.С. Відтворення іспанських лексико-стилістичних засобів художніх портретних описів українською мовою. / Щербакова М.С. // Мовні і концептуальні картини світу – 2013. – Т. 46 – № 4 – С. 375-381.

Джерела ілюстративного матеріалу

- 28.Сафон К.Р. Гра янгола: роман / Карлос Руїс Сафон; перекл. з ісп. В. Шовкуна. - Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2018. – 512 с.
- 29.El Juego Del Angel Carlos Ruiz Zafon. [Електронний ресурс]. / — Режим доступу :<https://archive.org/details/el-juego-del-angel-carlos-ruiz-zafon/page/n3/mode/2up> (дата звернення: 29.05.2023).

RESUMEN

El tema de mi tesina es "Los paisajes urbanos en la novela de Carlos Ruiz Safón "El Juego del Ángel" y su recreación en la traducción ucraniana".

En el espacio de la traducción literario podemos distinguir entre estudiar tradologicamente obras de forma pequeña, por ejemplo, versos, sonetos, y obras de formas grandes, novelas, por ejemplo - en el primer caso es más fácil estudiar la traducción de verso, por ejemplo, íntegramente. Y en el segundo es más difícil abarcar una obra extensa, como texto íntegro. Lógicamente, entre los problemas de la traducción literaria, los estudiosos de la traducción distinguen ciertas partes compositivas y estudian por separado su papel y función en una obra de ficción, como el paisaje, el retrato, etc. La reproducción del paisaje al ucraniano ha sido estudiada por muchos eruditos, en particular en traducción del francés [Bondaruk L.V.], inglés [Vasylenko G.V., Miroshnychenko V.V. Pasichnyk H.P.], italiano [Veklych O.A., Harlan O.], alemán [Harlan O.], español [Shcherbakova M.S.]. Al mismo tiempo, en la traducción de paisajes del español al ucraniano el problema prácticamente no ha sido estudiado. Los factores marcados determinan la relevancia de nuestro tema.

El objeto de nuestro estudio son las descripciones de paisajes urbanos que forman parte integrante de la novela en español de C.R. Safón "El juego del ángel" y su reproducción en la traducción ucraniana propuesta por Víctor Shovkun.

Nos centramos en las transformaciones de la traducción y la manera de traducir los medios lingüísticos y estilísticos utilizados en las descripciones de los paisajes en la novela de C.R. Safón "El juego del ángel".

El objetivo de este trabajo es estudiar la reproducción de la descripción de un paisaje urbano en la novela de C.R. Safon “El juego del ángel” en la traducción ucraniana.

Para lograr el objetivo, se hizo necesario resolver las siguientes tareas:

- 1) definir los problemas de la reproducción del paisaje en los estudios de traducción
- 2) definir el concepto de "paisaje urbano"
- 3) identificar y definir los tipos, funciones y medios de creación de un "paisaje urbano" en una novela
- 4) identificar modos de reproducción de los paisajes urbanos en la traducción ucraniana de la novela;

El trabajo consta de una introducción, dos capítulos con conclusiones respectivas cada uno, conclusiones generales, lista de referencias y cuatro anexos. La introducción fundamenta la pertinencia del estudio, define su objeto, finalidad y objetivos, describe el material empírico y los métodos de investigación utilizados. El primer capítulo aborda el problema de la reproducción del paisaje en los estudios de traducción, la definición, tipos y funciones del paisaje urbano en los estudios literarios y lingüísticos, para analizar los tipos y funciones del paisaje urbano en la novela.

La segunda sección explora las transformaciones en la reproducción de los paisajes de Barcelona, sus barrios y calles, los edificios, la naturaleza y los habitantes de la ciudad.

Las conclusiones generales resumen los resultados de la investigación. La lista de referencias incluye 29 obras. Los anexos representan "Tipos de paisaje urbano en la novela. Datos cuantitativos" (anexo 1), "Funciones del paisaje urbano en la novela y su correlación" (anexo 2), "Medios estilísticos utilizados por el

traductor. Datos cuantitativos" (anexo 3), "Transformaciones léxicas y gramaticales" (anexo 4).

El material del estudio fueron fragmentos de paisajes urbanos de la novela en español "El juego del ángel" de C.R. Safon y sus fragmentos respectivos de la traducción de Víctor Shovkun, un total de 152 fragmentos seleccionados del texto por el método de vaciado exhaustivo.

En el trabajo se utilizaron los siguientes métodos científicos: observación, análisis y síntesis, métodos comparativo, interpretativo, descriptivo e inductivo.

Hemos llegado a las siguientes conclusiones.

La traducción de la imaginería urbana en la novela es de gran importancia, ya que determina la estructura compositiva de la obra y transmite su esencia estética y emocional. Barcelona desempeña un papel importante en la creación de la estructura figurativa y semántica. En la novela hay 76 fragmentos.

Entre ellos, los objetos específicos de descripción de paisajes urbanos son edificios, casas individuales, barrios, calles, naturaleza y ciudadanos. Desempeñan las siguientes funciones: descriptiva, emocional y psicológica, simbólica y cronotópica. Los medios para crear descripciones urbanas en la novela son epíteto, personificación y metáfora.

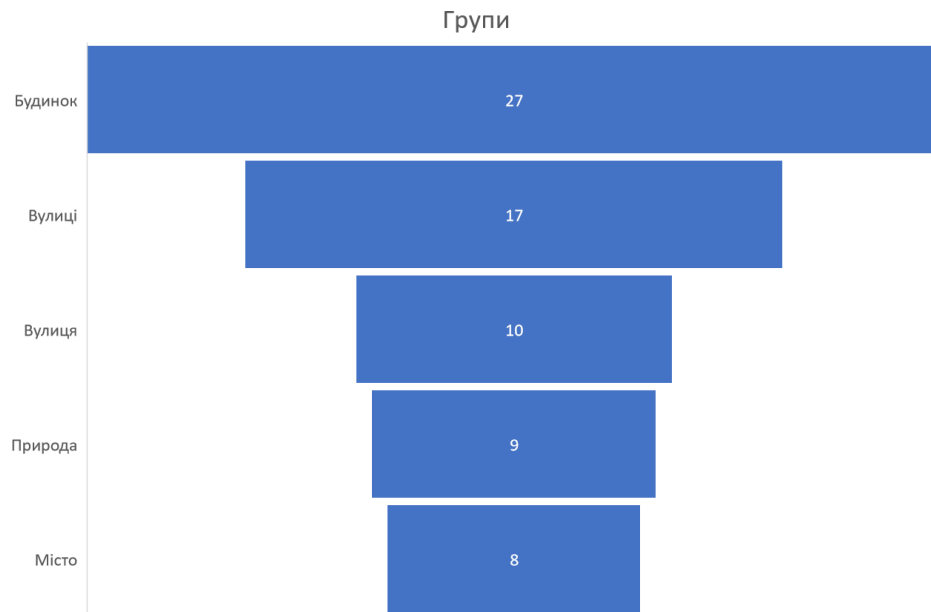
El traductor recurre principalmente a la traducción palabra por palabra, que garantiza la transmisión de las imágenes en la traducción. Al mismo tiempo, utiliza transformaciones como adición, sustitución, especificación, supresión, transliteración, calco, reordenación y generalización, que le permiten superar las diferencias inter lingüísticas e interculturales. El traductor transmite con precisión la idea del autor, conserve la intensidad metafórica y emocional del texto original y se asegura que los lectores ucranianos comprendan la idea de la obra.

En general, el uso de estos métodos de traducción garantiza la reproducción de las funciones de los paisajes y su papel en la novela, así como la carga figurativa y semántica de los fragmentos seleccionados.

Palabras claves: *traducción literaria, paisaje urbano, funciones del paisaje, imagen artística, transformaciones, medios estilísticos.*

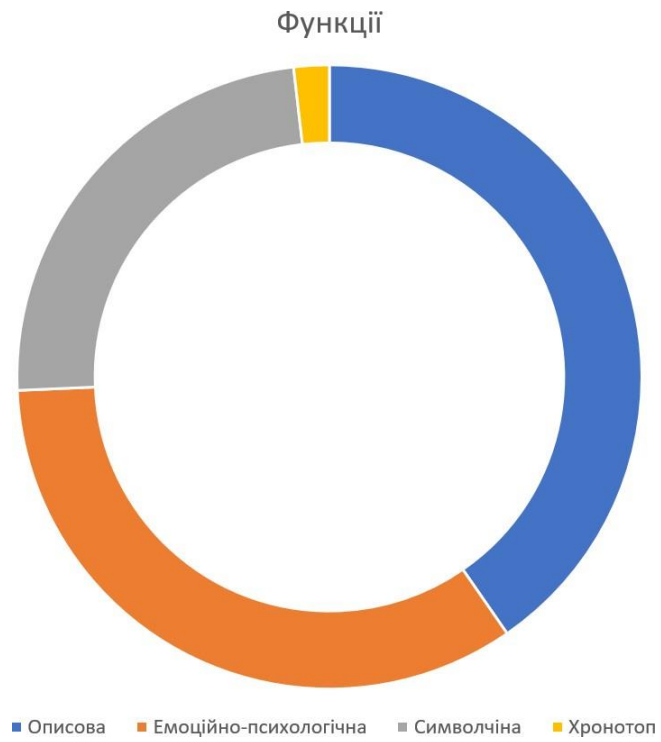
Додаток 1.

Види урбаністичного пейзажу в романі. Кількісні показники.

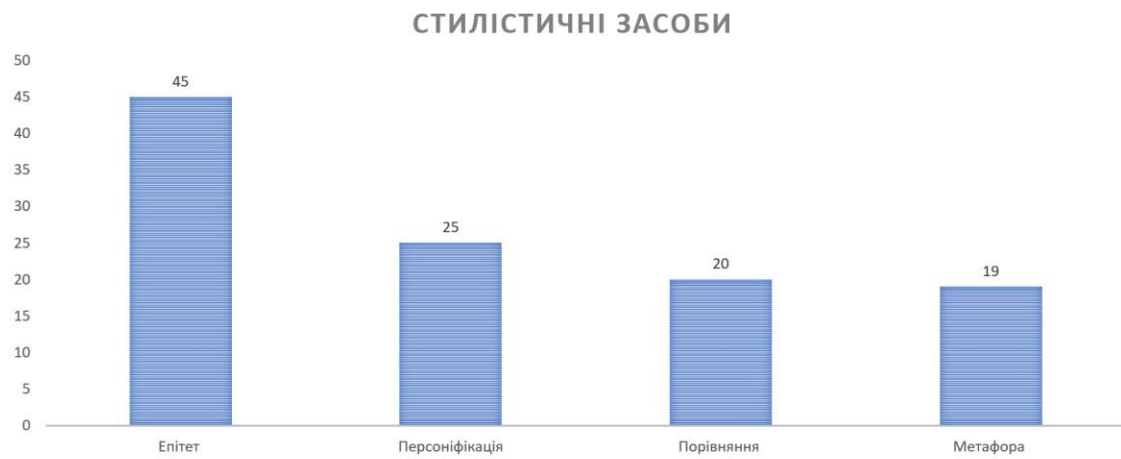
Додаток 2.

Функції урбаністичного пейзажу у романі та їх співвідношення.

Додаток 3.

Стилістичні засоби використані перекладачем. Кількісні показники.

Додаток 4.

Лексико-граматичні трансформації.

